

Nekünk . . . **húgunk, barátunk, anyánk, —**
a mi családunk: millió-millió!
S miénk itt minden: hegy, völgy és folyó,
a föld, a gyár és a jövő,
a betű, a tudós lombikja, s amit terem
ész és izom és életre törő
harcos akarat és tudás!

Sürrög, szikrázik, lobban a láng:
 ember lett az Anyánk;
 s aki bennünket életre szeretett,
 most ő is dönt, neki is szava van:
 a békés békénk, a béke-munkánk,
 teremtő, boldog életünk felett.

Te tavaszos mező, te tavaszos világ,
 ti: gyárak, műhelyek, házak, paloták —
 nézzétek! épít az Anyánk:
 boldog hazát és önmagát;
 bennünket épít és velünk
 és nekünk!

A SZÖVETSÉGI KORMÁNY GAZDASÁGI INTÉZKEDÉSEI

Irta: **FORRÓ GYÖRGY**

Köztudomású, hogy hazánk az idén áttér a tervgazdaság rendszerére. A tervgazdaságnak több előfeltétele van. Az első, hogy az alapvető termelőeszközök ne egyesek, érdekcsoportok kezében legyenek, hanem, hogy a társadalom, az állam vagyonát képezzék. Országunkban ez a feltétel megvan, közgazdaságunk kulcsállásaiban (a fontosabb iparban, kereskedelem, közlekedés stb.) a magántőke uralma véget ért, annál is inkább, mert az állami tulajdon mellett jelentős szövetkezeti tulajdon is létezik. Azáltal, hogy alapvető termelő eszközeink az állam kezébe kerültek és hogy az államhatalom a néphatóságok kezében van, az állami gazdasági szektor társadalmi tulajdon jellegét kapott. **Hogy** a tervgazdálkodást sikeresen megvalósíthassuk, szükséges, hogy minden vonalon kiküszöböljük — a tőkés rendszer örökségét — a termelés anarhisztikus, rendszertelen szervezeti formáit. Az ár, a tőkehalmozás rendszerének stb. régi szervezeti formái nem felelnek meg a termelőeszközök tulajdonjoga társadalmi tartalmának, nem felelnek meg a tervgazdálkodás követelményeinek.

Világos, hogy tőkés szervezeti formákkal nem tudnánk keresztül vinni tervgazdaságunkat. A régi szervezeti formák állandó fékező hatást gyakorolnának és társadalmunk értékhalmozása nem tenné lehetővé a termelt érték helyes, arányos és igazságos elosztását, sem pedig annak újabb, — a társadalomra hasznos célú befektetését.

Szövetségi kormányunk legújabb rendeleteinek, határozatainak és gazdasági intézkedéseinek egész rendszere azt célozza, hogy az öröklött, tőkés szervezeti formákat levessük és termelési rendszerünk társadalmi tartalmát új szervezeti formába öntsük.

I.

Egyik alapvető kérdése minden gazdasági rendszernek az akkumuláció kérdése, a tőkehalmozás és a felhalmozott tőke hozzácsatolása az

alaptőke eszközeihez. A tőke felhalmozás minden társadalmi rendben magán hordja az adott termelő viszonyok jellegét. A tőkés társadalomban a haszon felhalmozása tőkés jellegű. A tőkés tulajdonosa a termelőeszközöknek (gyárak, gépek stb.). Hogy ezeket mozgásba hozza, hogy termeljen, bérbe veszi a munkások munkaerejét. A termelés eredményeképp a tőkés a munkás erejének, tudásának igénybevitelével haszonhoz jut, amit az előállított termékek eladásával a piacon (realizál). A munkás munkaerejének fölhasználásáért bizonyos ellenértéket kap fizetés, munkabér formájában. A munkabér értéke kisebb, mint a termelt érték. Ezt a különbséget nevezik érték-többletnek. Ez a többlet a tőkés zsebébe folyik. A tőkés társadalomban a tőkehalmozás — az akkumuláció egyenes következménye a munkások kizsákmányolásának és a termelt érték-többlet csak a tőkés kezében halmozódik fel!

A tervgazdaság szervezeti formáiban a tőkehalmozás az állami vállalatok előre megállapított hasznából folyik. Ez a haszon az előállított *terméktöbblet* következménye. Ez a terméktöbblet áruba bocsátva nem a tőkés keresetét gyarapítja, hanem közös, társadalmi értékhalmozás — akkumulációt eredményez. Vagyis az akkumuláció egyenes következménye a munkának. Minél termékenyebb a termelési folyamat, annál nagyobb a terméktöbblet.

A felhalmozott terméktöbblet értékeit az állam a társadalmi szükségletek fedezésére fordítja. Ily módon fedezi gazdasági, kulturális, szociális és honvédelmi befektetéseit. Vagyis a munkás a terméktöbbletet gazdasági, kulturális, szociális életszínvonalának általános emelésével visszakapja. A tőkés társadalomban ezek az anyagi eszközök csak a tőkés életszínvonalának emelését eredményezték.

A tőkés társadalomban a haszon anarhisztikusan keletkezik, a tőkés akaratától függetlenül a piac törvényeinek zűrzavarában. Tervgazdaságunkban a haszon megállapított haszonkulcs szerint számítódik. Alapja a termékek termelési költsége, amely termelési ágak szerint változik. Vagyis a hasznot tervszerűen előre állapítjuk meg. A mi hasznunk független a tőkés piac kiszámíthatatlan zűrzavarától.

Az ár nálunk tervszerűen alakul ki. Ezt alkotóelemei bizonyítják. Az ár minden termelési ág megállapított átlagos termelési költségét veszi alapul, ehhez hozzászámítja a megállapított tervszerű haszon százalékát és a többi elemeket, amelyeket az áralkuláció előre lát (szállítási költségek, árütermelési- forgalmi adó, a kereskedelem költségei stb.). A tőkés társadalomban az ár rendszertelenül alakul, ami a tőkés egymásközi versengésnek az eredménye. Ez a tőkést arra készíti, hogy versenyképes árút állítson elő, vagyis a termelési folyamatot magasabb műszaki színvonalra emelje. Ezenkívül arra is, hogy az előállítási költségek csökkenése céljából a munkabéreket leszállítsa. Ez pedig a munkásosztály nagyobb fokú kizsákmányolását eredményezi.

Mondottuk, hogy az akkumuláció módja mindig magán hordja az adott társadalmi rend termelőviszonyainak bélyegét. Már eddig is láttuk, hogy nálunk a tőke akkumuláció módja lényeges változások ment keresztül. Ha tekintetbe vesszük a termelőeszközök állami — társadalmi tulajdonát látjuk, hogy az akkumuláció nálunk elveszítette kizsákmányoló, tőkés jellegét. Új akkumulációs rendszerünkkel az állami gazdasági szektorban, nem csak felhalmozzuk az anyagi eszközöket a társadalmilag hasznos és szükséges befektetések fedezésére, hanem mindez előre megállapított terv szerint folyik.

Mit jelent akkumulációnkat előre megállapítani?

»A tervszerű halmozás nem egyéb, mint az értéktörvény feletti uralkodás legalább a közgazdaság megállapított szakaszain.« — (Kidrics Borisz). Vagyis, a közgazdaság kulcs állásaiban, uralkodva az értéktörvény felett megszűnt az anarchikus tőkés profit hajhászás, az akkumuláció szocialista jeleget nyert.

II.

Lássuk közelebbről, Szövetségi kormányunk mely rendeletei, határozatai stb. teszik lehetővé a tőkeakkumuláció szabályozását és fektetik le az állami vállalatok ár politikájának szervezeti alapjait.

Első sorban kell megemlíteni az egységes árrendszer bevezetését. Ez nem csak pénzrendszerünk — valutánk megszilárdulását célozza, nem csak fegyverként szolgál az üzérkedés ellen, (habár e két szempontból is nagy jelentőségű) hanem — ami a legfontosabb — ezen a rendszeren alapszanak az összes többi gazdasági intézkedések, melyeken akkumulációs rendszerünk nyugszik.

Az egységes árrendszer mindazon termékekre (ipari, bánya, erdészet, földművelés, húsipar, stb.) melyeknek különleges gazdasági jelentőségük van, egységes árakat állapít meg az egész ország területére. Azon termékek részére, melyek egyes népköztársaságok részére különleges jelentőséggel bírnak, a megállapított árak csak az illető népköztársaság területén érvényesek. Az előírás megengedi, hogy különös szükség esetén, ha valamelyik népköztársaság fontos gazdasági érdekei úgy kívánják, az egész ország területén érvényes — egységes áron felüli árat állapítsanak meg. Ezt a magasabb árat az egyes népköztársaságok kormányai jelölik meg a szövetségi kormány jóváhagyásával.

Az egységes árakat az átlagos előállítási ár alapján állapítják meg hozzácsatolva a termelési ág megállapított nyereségét.

Az egységes árban bennfoglaltatnak a kereskedelem szállítási költségei. A termelő vállalatoknál ezeket a költségeket a kereskedelmi költségek számlájának terhére könyvelik. A kereskedelmi vállalatok saját költségeik fedezésére bizonyos rabat-ot kapnak. Ez azt jelenti, hogy árpolitikánkból kiúztuk a tőkés rendszer szellemét mely szerint az értéktöbblet egy részét a kereskedelem kapta. A régi Jugoszláviában ez a rész nagy volt a korszerű gyáripár fejletlensége és a munkás kizsákmányolása miatt. Az egységes árrendszer lehetetlenné teszi akkumulációs rendszerünkbe a tőkés szellem visszatérését.

Az egységes árrendszerrel kapcsolatban vissza kell térnünk még az *előállítási ár* és a *termelési költségek* fogalmára. Említettük már, hogy az egységes ár egyik alapja az »átlagos előállítási ár«. Mit értünk egyes termelési ágak átlagos termelési költségei — előállítási ára alatt?

Minden vállalat kiszámítja összes termékeinek előállítási költségeit a mellékelt séma szerint. Az egyes vállalatok előállítási költségeit alapján a Szövetségi Tervbizottság kiszámítja termelési ágak szerint az átlagos termelési költségeket az olyan termékekre — termelési ágakra — melyekre az egész országban egységes árakat állapítanak meg.

Minden köztársasági ipari, bányaiipari és egyes termelési igazgatóság maga részéről szintén megállapítja azon termékek átlagos előállítási költségeit, melyeknek az egész országban egységes ára van, de amely termékeket köztársasági jellegű vállalatokban állítják elő. Az átlagos termelési költségek az egyes termelési ágakban tulajdonképpen a tőke szerves összetételét mutatják, mivel a korszerűbb, jobb műszaki felkészültséggel termelő vállalatok termelési költségei természetesen kisebbek és fordítva: a régi, elkopott gépekkel rendelkező gyárak elő-

1. Nyersanyag és az anyagi költségek						
2. Fizetések és a különböző járulékok						
3. A földolgozás általános költségei						
4. Számviteli leírások (amortizáció) (kalkulativ)						
5. Igazgatási költségek: a) az üzem igazgatósági költségei; b) a főigazgatóság közös költségei						
6. Az üzem eladási költségei						
7. Haszon						
8. A termelés forgalmi adója						
9. Az elosztás költségei (kereskedelem)						
I. Előállítási költségek						
II. Gyári önköltségi ár						
III. Teljes önköltségi ár						
IV. Előállítási ár						
V. Eladási ár.						
VI. Nagybani vagy kicsinybani eladási ár						

állítási költségei nagyobbak. Így aztán kialakul egy átlag minden termelési ágban és minden népköztársaságban. Ebből következik, hogy az egyik köztársaságban egy bizonyos árucikknek előállítási költségei kisebbek, illetve nagyobbak, mint ugyan e cikk átlagos előállítási költsége más népköztársaságban.

Innen következik az a már említett engedmény, hogy egyes esetekben lehetséges egyes köztársaságok területén az egységesnél kivételesen magasabb ár. Ezzel a rendelkezéssel hatástalanítottuk a termelési költségek ananikus képződését, amely a nem egyforma mértékű iparosítás és a tőke aránytalan összetételéből fakad.

Mivel az a különbség, amely az egész országban érvényes egységes ár és a kivételesen, egy népköztársaságban felemelt ár között képződik annak a népköztársaságnak a rendelkezésére áll, ahol ez a különbség keletkezett, — lehetőség nyílik arra, hogy az iparilag elmaradottabb köztársaságok gyorsabban fejlődjenek.

III.

Az ár tervszerű megállapításában, a többi elemek mellett, nagyon fontos szerepet játszik a haszon. Szövetségi kormányunk rendelete megállapítja a bányai és gyáripari üzemek valamint a többi gazdasági vállalatok hasznát.

A rendelet két fajta hasznot említ:

- a) tervszerű hasznot, vagyis a terv által megállapított és
- b) terv feletti hasznot.

Azt a hasznot, amely egyezik az illető termelési ágban megállapított átlagos haszonnal — *tervszerű haszonnak* nevezzük.

A rendes tervszerű hasznon kívül létezik különhaszon. Ez a haszon a korszerűbb racionálisabban termelő üzemekben keletkezik oly módon, hogy jobb gépei és általában a termelés nagyobb fokú gépesítése révén előállítási költségei kisebbek a megállapított átlagosnál. Mivel ez az úgynevezett különhaszon előre látott, ez is tervszerű haszon.

A *terv feletti haszon* az előre nem látott haszon. Ez úgy keletkezik, hogy a gyár a saját tervbevett költségeit a termelés folyamán leszállítja. Ezt a munkamenet jobb szervezésével, anyagmegtakarítással, kisebb-nagyobb újításokkal stb. érhető el. Ez a fajta nyereség előre nem látott, *terven felüli haszon* és egyedül a munkások és alkalmazottak odaadásának és munkabeosztásának stb. eredménye.

Ahogy vannak üzemek, amelyek az átlagosnál alacsonyabb, kisebb költségekkel dolgoznak, természetesen vannak üzemek, amelyek az átlagosnál magasabb költségekkel dolgoznak. Így, egyes esetekben — az üzemi számításba nem is vettek föl semmilyen hasznot, egyes üzemekben pedig egyenes tervszerű veszteséget kell előrelátni!! Természetesen az ilyen esetekben nagyon óvatosnak kell lennünk és nem szabad megengednünk, hogy az igazgatóság és a termelés rossz szervezése, anyagpocsékolás stb. miatt ilyen tervvel előrelátott veszteséghez jusunk!

Alá kell húznunk, hogy az üzemek haszna — a termelés jó és észszerű megszervezésének eredménye. A haszon nagyon sokban függ az üzemek vezetőségének rátermettségétől. A korszerűtlen, nem racionálisan termelő üzemeknek is nagy lehetőségeik vannak. A munka jobb megszervezésével és a munkamenet észszerűsítésével, bevezetett anyagmegtakarítással, termelési újításokkal az olyan üzemek is szert tehetnek terven felüli nyereségre, melyek különben tervvel előrelátott minimális haszonnal, vagy éppen tervvel előrelátott veszteséggel dolgoznak.

Ebből látszik, hogy a vállalatok nyeresége nem számtani műveletek következménye — mert a megállapított átlagos haszonkulcs mellett is, a nagyobb költségekkel dolgozó üzemek számokban nem valósíthatnak meg nagyobb nyereséget a jobban vezetett vállalatoknál.

IV.

Az állami vállalatok megvalósított hasznát, külön bankszámlákon könyvelik azon üzemek, termelési ágak főigazgatóságának hasznára, melyek a hasznot megvalósították. A megvalósult haszon legnagyobb része a közös, társadalmi államkasszába ömlik, mint a társadalomra hasznos befektetések anyagi alapja. A haszon kisebb része, legföljebb 20 százalék, megmarad a vállalat illetve a termelési ág főigazgatóságának. Ezekből az eszközökből kisebb befektetéseket lehet eszközölni azzal a céllal, hogy a termelést racionalizálják, azonkívül különböző műszaki és egyéb kísérletezésekre, valamint az egészségügyi és biztonsági be rendezések megjavítására lehet fordítani. A vállalatok úgynevezett alap-eszközeit (épületek, gépberendezés stb.) melyek komolyabb befektetést igényelnek csakis úgy lehet szélesíteni, nagyobbítani stb., ha a munkálatok bekerülnek a befektetési tervbe és illetékes tervbizottság jóváhagyja azokat.

A megvalósult különhasznot a termelés további racionalizálására használják fel, oly módon, hogy egy része, legfeljebb 50 százaléka megmaradhat annak a vállalatnak, amely megvalósította a rendkívüli hasznot. Ennek a haszonnak többi része azon termelési ág főigazgatóságának rendelkezésére áll, amelynek vállalataiban megvalósult. Ezeket az anyagi eszközöket kizárólag további racionalizálásra lehet felhasználni ebben az ágban, azért, hogy az átlagosnál nagyobb termelési költségekkel dolgozó kevésbé korszerű üzemek, utólérhessék az olcsóbban, jobban termelő üzemeket és hogy ezáltal az egész termelési ág szerves összetétele megjavuljon.

Végül, de nem utolsó sorban, a haszon egy bizonyos része befolyik a »vezetőségi alapba«.

V.

A *vezetőségi alap* anyagi eszközeit, különböző formában, a munkás-ság anyagi, kulturális és szociális helyzetének javítására fordítják. Ezekből az eszközökből a munkások és alkalmazottak szaktudását lehet gazdagítani, szak és egyéb tanfolyamok szervezésével. A különböző újítkók, rohammunkások és a munkában kitűnt munkások és hivatalnokok ebből az alapból nyerik külön pénzbeli jutalmukat. Munkás és hivatalnok lakások szintén az igazgatósági alap eszközeiből építhetők, úgyszintén a kisdédóvók, napközi, kultur, sport stb. otthonok is.

A munkásosztály részére a vezetőségi alap létesítése oly nagy jelentőséggel bír, hogy annak alapelveit külön cikkben kell majd ismertetni. Most csak aláhúzzuk, hogy a százalék mely az igazgatósági alapba ömlik, változik. Attól függ, milyen fajta hasznból jön létre. A terven felül megvalósított haszon sokkal nagyobb részét kapja a vezetőségi alap mint a rendes, vagy rendkívüli tervvel előrelátott hasznból.

Mivel a vezetőségi alap eszközei a munkásosztály helyzetének megjavítását segítik, a munkások, alkalmazottak érdeke, hogy minél nagyobb legyen a vállalat terven felüli haszna. Ez munkaversenyre serkenti az egész munkaközösséget.

A vezetőségi alap egy bizonyos százaléka befolyik a központi alapba. A központi alapokkal a termelési ágak főigazgatóságai rendelkeznek és ezekből jutalmazták a vállalatok vezetőségét.

VI.

A mondottakban nagy vonalakban tárgyaltuk szövetségi kormányunk egyes rendeleteit, melyek alapját képezik a közgazdasági intézkedések sorának, — rendszert alkotnak, szervezeti rendszert, mely hivatva van a multból öröklött tőkés szervezeti formákat és módszereket eltávolítani közgazdaságunkból.

Az eddigiekből látszik, hogy az akkumuláció két válfaját különböztetjük meg és pedig az általános akkumulációt és az állami üzemek saját akkumulációját.

Általánosnak azt az akkumulációt nevezzük, amely közvetlenül az állam — másszóval a központi, társadalmi kasszába ömlik. Az üzemek és termelési ágak saját akkumulációja a haszonnak azon részéből keletkezik, amelyet a szövetségi kormány intézkedései az egyes üzemeknek és termelési ágaknak meghagynak.

Ellentétben a tőkés akkumulációs rendszerrel, ahol általános akkumulációról alig lehet szó (a magántőkés mértéktelen saját akkumulációjával szemben), a mi akkumulációnk nagyobb része általános. Az akkumulációnak ezt a részét, társadalomra hasznos befektetésekre használjuk föl.

Az akkumuláció a tőkés rendszerben csak a magántőkésnek szolgált, csak a magántőke árúit serkentette. Ez a termelés racionalizálását jelentette ugyan, de egyúttal a munkásosztály nagyobb kizsákmányolását is, mert ily módon a tőkések a termelési költségeket akarták lenyomni. A tőkés rendszer akkumulációja amely a munkás kizsákmányolását jelentette, közönyössé tette őt a termeléssel szemben. A nagyobb munkateljesítmény a munkásnak nem jelentett nagyobb darab kenyeret, csak a tőkések nagyobb hasznát.

Az állami gazdasági szektorban születnek meg csak az igazi feltételei gazdasági válalataink, munkásaink és hivatalnokaink serkentésének.

Az általános akkumuláció gazdasági életünkben jelentős anyagi eszközöket teremt. Ez biztosítja, munkánk eredményének, a kitermelt és felhalmozott érték, helyes és igazságos felhasználását és elosztását. Ily módon lehetőség nyílik arra, hogy országunk gazdaságilag elmaradottabb területeit és termelési ágait népeink megvalósult testvérisége és egysége szellemében tervszerűen fejleszthessük, tekintetbe véve a tényleges szükségleteket is. Az általános állami akkumuláció eszközei fedik általános, kulturális, szociális stb. befektetéseink kiadásait. Ugyan ezen eszközökből erősödik hazánk önvédelmi ereje, hős, hadseregünk, nemzeti és gazdasági függetlenségünk záloga.

Azok az anyagi eszközök, amelyek megmaradnak az egyes üzemeknek, vállalatoknak, iparági igazgatóságoknak, nagyobb gazdasági sikerek elérésére ösztönzik őket. A rendes tervszerű haszon arra serkenti a vállalatokat, hogy termelésük méreteit nagyobbítsák, a különhaszon pedig oda hat, hogy az üzemek, gyárak stb. feljavítsák alapeszközeik szervi összetételét vagyis, hogy a termelést észszerűsítsék és jobb munkateljesítményt érjenek el. A tervvel előre nem látott haszon arra serkenti az egyes vállalatokat, hogy termelési költségeiket leszállítsák.

Rendkívül fontos, hogy mindez nem csak a vállalatok szűk vezetőségét ösztönzi, hanem a széles munkás tömegeket is. Dolgozó népünk ezen intézkedések következtében nem csak az általános hasznos befektetéseken keresztül és életszínvonalának emelésével élvezi majd munkája eredményét, hanem közvetlenül az igazgatósági alapból is. Ez pedig a munkateljesítmény felemeléséhez és termelési versenyhez vezet, ami megint nagyobb akkumulációt — vagyis jobb életfeltételeket jelent.